

שם העבודה: תחושת הצמיחה האישית והאושר הסובייקטיבי של אימהות לנוכח נכיות התפתחותיות שונות של ילדן- תרומתם של התקשרות, תמיכה חברתית ותחושות אשמה

יבושה

שנה: 2011

מס' קטלוגי: 570

שם המגיש: איילת יעקובי קליין

שם המנחה: ד"ר ליאורה פינלדר

עבודת גמר לתואר מוסמך, בה"ס לעו"ס, אוניברסיטת בר אילן

תקציר המחקר

הדחק הכרוך בגידולו של ילד עם נכות התפתחותית אינו בר חלוף ומלווה את בני המשפחה לאורך מהלך חייהם. לנוכח דחק זה יש הורים אשר כורעים תחת העומס ומתקשים להתמודד בעוד אחרים מסתגלים לאחר תקופה של משבר ואף מדווחים על תחושות של צמיחה אישית ואושר סובייקטיבי.

בספרות מוזכרים גורמים שונים הקשורים להסתגלותם של הורים לילדים עם נכיות ולאפשרות הצמיחה האישית מתוך מצב דחק זה, ביניהם משאבים פנימיים כגון התקשרות, משאבים חיצוניים כמו תמיכה חברתית נתפסת ורגשות כמו אשמה אשר עשויה ללוות את חווית ההורות.

אחת השאלות הנשאלות תדיר היא האם לנוכח נכיות התפתחותיות שונות של הילד יימצא הבדל בין תחושותיהן של אימהות. השלכות נכותו של הילד על אימו, תוך בחינת ההבדלים שבין ארבעה סוגי נכיות שונים (אוטיזם, פיגור שכלי, שיתוק מוחי, חירשות), נבדקו במחקר הנוכחי על פי הגישה הנון-קטגורית. גישה זו טוענת שהמשאבים האישיותיים של האם, כמו גם מאפייניו של הילד ותפקודו (בהתאם למצופה מגילו) הם אלה שישחקו תפקיד מרכזי בהבנת מצבה הפסיכולוגי של האם ולא דוקא האבחנה הספציפית של הילד.

המחקר הנוכחי נועד לבחון את קווי הדמיון והשוני בתחושת הצמיחה והאושר הסובייקטיבי ואת תרומת הדחק הכללי והספציפי, אוריינטציית ההתקשרות, התמיכה והאשמה לצמיחה ולאשר בקרב אמהות לילדים עם נכות פיזית, שכלית, תקשורתית וחושית, באמצעות הגישה הנון-קטגורית.

אוכלוסיית המחקר כללה 191 אימהות לילדים (3-7) עם נכות התפתחותית מארבע קבוצות נכות

שונות (אוטיזם, פיגור שכלי, שיתוק מוחי או חירשות) שלכל אחת מהן אפיונים שונים ומגבלות אחרות. המשתתפות התבקשו לענות על שאלונים של התקשרות (Brennan, Clark, & Shaver,) (1998), תמיכה (Zimmet, Dahlem, Zimmet, & Farley, 1988), דחק ספציפי (Peterson,) (1983), דחק כללי (Cohen, Kamarck, & Mermelstein, 1983), אשמה (Tangney and) (Dearing, 2002, צמיחה (Tedeschi and Calhoun, 1996) ואושר (Lyubomirsky & Lepper,) (1990).

ממצאי המחקר מצביעים על הבדלים בין הקבוצות במימדי ההתקשרות ובדחק הספציפי ועל היעדר הבדלים בין הקבוצות במשאבים ורגשות של אימהות על פי סוג הנכות של הילד. ממצאים אלו מחזקים את הגישה הנון-קטגורית.

עוד נמצא כי צמיחה ואושר, על אף הדמיון ביניהן, הן שתי איכויות נפרדות שאינן תלויות אחת בשנייה, מתקיימות במישורים מקבילים ונתרמות על ידי מאפיינים אחרים בקרב אימהות לילדים עם נכות התפתחותית. בעוד שרמת האושר נובאה על ידי רמת הדחק הכללי, רמת האשמה, ההימנעות והחרדה בהתקשרות ורמת התמיכה החברתית, לצמיחה תרמו חומרת הנכות, רמת ההימנעות בהתקשרות והתמיכה חברתית. לבסוף נמצא כי אשמה תכונתית, על אף שעשויה להוות רגש התורם לרגשות חיוביים אחרים, בקרב אימהות לילדים עם נכויות התפתחותיות תרמה לרמות נמוכות של תחושות צמיחה ואושר.

ממצאי המחקר הנוכחי נראה שמומלץ לאנשי המקצוע להתמקד בשילוב בין מאפייניה הייחודיים של הנכות לבין מאפייני המשפחה הספציפית של הילד ולא להסתפק באבחנה הספציפית לניבוי השלכות קצרות וארוכות הטווח על האם והמשפחה.